

LA CRÍTICA A FARISTOL: UN CAS ÚNIC AL MÓN

Pep Molist i Joan Portell

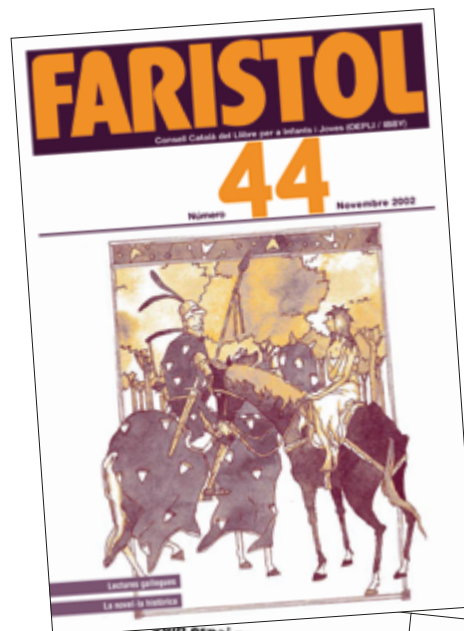
directors de la revista *Faristol* entre 2005 i 2016

Una primera etapa de línia dubitativa (1985-1998)

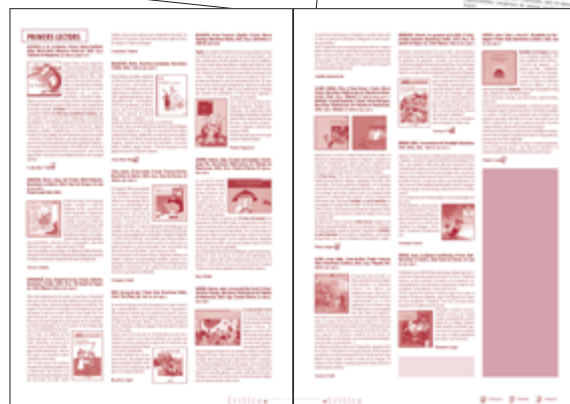
El camí de la revista *Faristol* començava amb el número 0. Era el juliol de 1985, enguany farà trenta-nou anys, quan va néixer aquesta xamossa revista batejada amb el nom de *Faristol*, en clara referència al «moble que forma un pla inclinat on es repenja un llibre, una partitura, etc., per tal de llegir amb més comoditat».*

Les darreres pàgines d'aquell primer número es van reservar per a un espai anomenat «Llibres», amb una petita introducció: «Aquesta és una primera mostra del que vol ser la secció bibliogràfica [...], és voluntat del Consell –en referència a l'aleshores Consell Català del Llibre per a Infants i Joves– assegurar a cada número un ampli ventall de ressenyes dels llibres que es publiquen en català». En aquella secció es van encabir una colla de ressenyes de novetats bibliogràfiques, classificades per franges d'edat, que anaven a càrrec dels integrants del Seminari de Bibliografia Infantil de l'Associació de Mestres Rosa Sensat.

Per entendre millor com estava la situació aleshores, en aquell número 0 hi figurava un article que seria recomanable rellegir en aquests moments. El signava l'editor Francesc Boada, sota el títol de «Parlem de la crítica. El ventall de la Ventafocs» (*Faristol* número 0, juliol de 1985), i, entre d'altres, denunciava la gairebé nul·la presència de crítica de LIJ als mitjans de comunicació. Boada analitzava les característiques que hauria de tenir una crítica especialitzada en literatura per a infants i joves i acabava amb aquestes paraules: «si per fi es pot disposar d'una plataforma d'anàlisi d'un producte que representa avui el vint per cent de la producció editorial catalana; si

A partir del núm. 44 (novembre de 2002), la secció de crítica pren més entitat amb la formació d'un equip que inclou noms com Marta Luna, Teresa Mañà, Gemma Lluch, Caterina Valriu, Ana Díaz-Plaja, Glòria Gorchs o Aurora Vall, entre d'altres.

* <https://dlc.iec.cat/results.asp?txtEntrada=faristol&operEntrada=0>

- ... aquesta revista arriba a ser la plataforma que vol ser [...] la crítica de la literatura i dels llibres infantils i juvenils potser podrà assolir, dins el marc de la ventafocs de la literatura –la destinada als joves–, una eina tan útil com ho és el ventall».

Els primers anys la revista va fent la viu-viu, amb una periodicitat i extensió diverses, sense definir una línia clara amb relació a la crítica. Així, per exemple, en el número 8 de la revista, publicat l'any 1989, l'apartat «Llibres» es divideix en una part de «Crítica», on apareixen crítiques signades per experts, i una altra amb el títol «Resenyes». O en el número 19, del 1994, desapareix la part dedicada a la «Crítica» i continuen les resenyes breus, signades per professionals del ram –no voldríem entrar a definir la diferència entre crítica i ressenya, ja que l'extensió atorgada a aquest article no ens ho permet.

Durant aquesta primera etapa de la secció, hi desfilaron noms com els d'Albert Jané, Fina Rifà, Anna Gasol, Rosa Mut, M. Eulàlia Valeri, Núria Reynés o Domènec Gavalrà, però també els de Teresa Duran, Teresa Mañà o Marta Luna, que han tingut presència a la revista gairebé fins al dia d'avui.

Una segona etapa de línia clara (1998-...)

I és així com ens situem al 1998, quan l'especialista en literatura infantil Teresa Duran agafa les regnes de la revista. Al número 31, apareix una secció amb el títol «Comentaris crítics», i una declaració d'intencions a l'inici: «hem decidit posar més atenció en el seguiment de la producció editorial catalana. Per això trobareu un comentari crític més llarg per als llibres d'autoria nostrada [...], mentre que les traduccions i reedicions que valen la pena només són indicades en una petita columna a part» (*Faristol*, número 31, setembre de 1998). I amb aquest propòsit els sotasignants del present article vam entrar a formar part del Consell de Redacció de la revista, a partir del tombant de segle, amb l'encàrrec de reformar i coordinar un equip de crítics, és a dir, de persones versades en la literatura infantil i juvenil amb capacitat de valorar i jutjar els llibres publicats en llengua catalana i, molt especialment, compromeses amb la millora i l'anàlisi de tota la literatura infantil i juvenil que es publica al país tot deixant plasmades les seves opinions i, el que és més important, firmant cada text amb el propi nom. Aquest darrer aspecte, per a alguns tan sols un detall i per a altres tota una declaració d'intencions, us podem ben assegurar que ha suposat més d'una discussió, entrebanc, conflicte o revolució en el si de la LIJ catalana.

Dalt, d'esquerra a dreta, Ana Díaz-Plaja, Montse Fàbregas, Aurora Vall, Rosa Mut, Teresa Duran, Teresa Mañà, Carmina Pérez Canet i Eugènia Morer en la Jornada de 2005 celebrada a l'Ateneu Barcelonès.

En la segona imatge, una taula rodona d'editors amb Laura Esplot de la Galera, Guida Planes d'Alfaguara – Grup Promotor, Josep Herrero de Cruïlla i Francesc Bechdejú de Cercle de Lectors.

Sobre aquestes línies, Teresa Duran i Antonio Ventura conversen amb una assistent a la Jornada de 2006.

Com que el canvi suposava una modificació i, en part, un trencament important amb allò que s'havia fet fins aleshores, la nova direcció de la revista pel que fa a la crítica va trigar una mica a quedar palesa, i no és fins al número 44 (novembre de 2002) que la secció de crítica pren més entitat, amb la formació d'un consell de crítics extens i divers al qual, a més de les esmentades Marta Luna o Teresa Mañà, s'afegeixen referents de la LIJ com són Gemma Lluch, Caterina Valriu, Ana Díaz-Plaja, Glòria Gorchs o Aurora Vall, entre d'altres.

Sobre aquestes línies, quatre moments de la Jornada de 2013.
Dalt, taula rodona moderada per Pep Molist amb Mercè Alsina, crítica d'art; Trinitat Gilbert, crítica gastronòmica, i Andreu Sotorra, crític de teatre.
En la segona imatge, el públic assistent. En la primera fila, Bernat Cormand, Laia Ventura, Teresa Duran i Marta Luna.
En la tercera foto, Màrius Serra pronuncia una conferència sobre crítica literària.
En la quarta foto, els grups de treball.

Si resseguim la biografia de cada un dels noms que conformaren aquell primer equip de més d'una desena llarga de persones, podrem comprovar que es va optar per donar veu als especialistes de tots els punts geogràfics dels territoris de parla catalana comptant, per exemple, amb Gemma Lluch per a les terres valencianes, amb Caterina Valriu per a les Balears, o amb Ana Díaz-Plaja per al Principat, sense cap mena de dubte tres de les plomes més versades i coneixedores de la realitat de la LIJ del propi territori.

A fi que quedés clar des d'un inici a qui es dirigia la crítica, en el mateix número 44 els coordinadors publiquen un document amb cinc punts, on destaquen els punts 3 i 4: «Les crítiques de *Faristol* han de continuar sent l'expressió de tot un equip de professionals que sota els termes d'objectivitat i neutralitat volen informar els lectors, o per derivació, els seus mediadors», i per això van signades i tenen el suport dels responsables de l'equip; «L'objectiu final de la crítica ha de ser el lector de l'obra, i el seu mediador, independentment de complaure altres àmbits relacionats amb la LIJ catalana», principi que s'ha mantingut fins avui malgrat les pressions que es van rebre en un inici.

En aquelles primeres crítiques s'utilitzaren unes fitxes de dòmino per expressar, de forma clara i ràpida, l'opinió del crític sobre el llibre: un doble sis representava un llibre destacat, un sis/u representava un llibre polèmic i, finalment, una fitxa de domínó inexistent, formada per un trèvol i una pica del joc de cartes, representava l'originalitat. Davant de la incomprensió de molts lectors, que no n'entien el significat, les fitxes van canviar-se ben aviat per les famoses estrelles que tants dubtes creen en el crític actual i tanta animadversió generen en els qui se senten menysvalorats.

Les jornades de formació de crítics

En paral·lel, i sabedors de la necessitat de formació, coordinació i establiment d'un marc comú, l'equip de crítics va organitzar unes jornades úniques i singulars: les jornades de formació de crítics de *Faristol*. La primera, celebrada el 31 de maig de 2003 a casa de la família de Teresa Duran, a Matadepera, tenia, entre d'altres, els objectius de formar tots els membres del consell de crítics de la revista *Faristol* en aquells aspectes de la crítica en què s'era conscient que hi havia mancances; oferir als membres de l'equip eines i criteris per valorar i avaluar aspectes diversos de la crítica, com la il·lustració, els àlbums, ...

... la coherència interna d'una història, els elements bàsics de la narrativa...; reflexionar al voltant de la crítica (límits, característiques pròpies d'una bona crítica, elements en comú, estructura, funció, etc.), i acordar criteris relacionats amb la crítica infantil i juvenil per arribar al major consens possible en la valoració dels llibres, les edats lectores, etc.

Després d'aquella primera jornada, les celebracions següents s'anaren traslladant de seu per qüestions de calendari, pressupost o, darrerament, com a conseqüència de l'èxit de convocatòria, espai. És així com se celebraren jornades de crítics a l'Ateneu Barcelonès, a la seu del Gremi d'Editors de Catalunya, al Centre d'Art Santa Mònica o, més recentment, a la biblioteca barcelonina Montserrat Abelló. L'assistència, inicialment restringida a l'equip de crítics, ha anat en constant augment, i ha passat dels pocs més d'una desena de crítics de la primera edició a prop de la centena d'assistents en la darrera, celebrada aquest 24 de febrer a Barcelona.

Per les jornades han passat ponents com els escriptors Màrius Serra o Jordi Puntí, l'editor Antonio Ventura o els crítics i coordinadors de les seccions de llibres dels diaris *El Periódico* i *Levante*, com són Carles Geli i Arantxa Bea. En aquesta darrera trobada, vam comptar amb la inestimable presència i opinió de mitja dotzena de lectors adolescents i dels il·lustradors Pep Montserrat i Jordi Vila Delclòs, que ens instruïren sobre el color i la forma en la il·lustració de llibres infantils.

A partir d'aquella primera trobada, la història ja és coneguda fins al dia d'avui: s'han fet vint jornades de crítics de *Faristol*, i la revista i la seva crítica s'han convertit en el referent de la crítica de la LIJ en català. Es critiquen tots els llibres d'autoria catalana que s'editen en la nostra llengua, i ara ja s'ha fet el salt a internet, on setmana rere setmana apareixen mitja dotzena de crítiques elaborades per un equip de més d'una vintena d'especialistes en LIJ de tot l'àmbit de la nostra llengua. A més, es fa crítica d'obra traduïda al català, d'autors en altres llengües que l'equip de crítics considera que tenen prou rellevància per mereixer ser publicats.

També, a tall d'anècdota, algun ponent s'ha «despistat» i ha deixat la jornada de formació i l'equip de crítics amb un pam de nas, tot adduint motius peregrins per absentar-se. Però aquesta és només una intrahistòria d'unes jornades singulars que tenen per voluntat formar un equip de crítics únic al món. Al llarg de més de vint anys, les jornades han ajudat a conformar un equip pluridisciplinari –format per edu-

“ Per les jornades han passat ponents com els escriptors Màrius Serra o Jordi Puntí, editors com Antonio Ventura o il·lustradors com Pep Montserrat i Jordi Vila Delclòs ”

Pep Montserrat i Jordi Vila Delclòs en la Jornada d'enguany.
Foto de Sandra Artigas.

cadors, bibliotecaris, escriptors, etc.— que malden per plasmar la seva opinió tenint sempre present el lector com a principal destinatari de la seva tasca.

I és així com l'equip de crítics i les seves crítiques arriben fins al dia d'avui, quan cada dilluns podeu trobar mitja dotzena llarga de crítiques que a partir de maig de 2015 abandonen el format paper i, com ja hem indicat, es publiquen a internet, a la web <https://www.clijcat.cat/faristol/critiques>, un espai virtual de consulta obligada per a tots els creadors, editors, mediadors i altres persones de la religió llibresca infantil i juvenil del llibre en català.

El camí ha estat difícil, no exempt de crítiques, però hem d'agrair molt especialment el suport incondicional de les diferents presidències del Consell i, així mateix, de tots els editors del país, que, malgrat que no sempre en surten ben parats, entenen que la nostra tasca és necessària per a la millora de la qualitat i diversitat de la LIJ en català. ●